

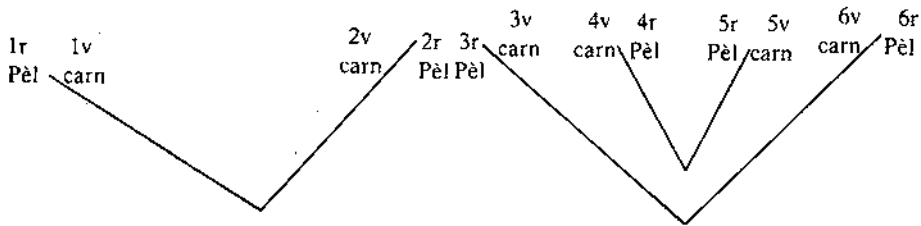
FRAGMENTS D'UN GLOSSARI LLATÍ BASAT EN EL *LIBER GLOSSARUM*

Jesús Alturo i Perucho

L'Arxiu Diocesà de Barcelona, el 1976, va veure enriquits els seus fons amb el llegat que li féu mossèn Manuel Trens i Ribas (1892-1976) de diversos manuscrits que tinc en estudi. Aquí m'ocuparé sols del més antic: un glossari llatí, i deixaré per a una ocasió no llunyana l'anàlisi dels altres còdexs.

El nostre glossari, sense signatura, se'ns ha conservat fragmentàriament en tres bifolis de pergamí, d'un gruix mitjà i regular, excepte en la part inferior del tercer bifoli, on s'aprима notablement. Cada pàgina fa uns 178 x 119 mm, amb una caixa d'escriptura de 130 x 80 mm. El text és presentat, seguint un patat a punta seca, a dos corondells, normalment de 24 ratlles cada un¹, amb un intercolumni de 7 mm. El primer bifoli, ocupat per *lemmata* que comencen per la lletra *I*, formava part d'un quadern diferent al qual pertanyen els altres dos bifolis que porten *lemmata* de la lletra *M*, segons la següent estructura:

¹ La segona columna del foli 1r i la primera del foli 5v tenen vint-i-tres ratlles llegibles i una d'esborrada; la primera columna dels folis 1r, 2r i 2v tenen vint-i-cinc ratlles si comptem una línia inclosa en els parèntesis d'inclusió. La segona columna dels folis 4r i 4v tenen diverses línies afegides per una mà posterior, com veurem.

Com hom pot veure, el costat carn està acarat amb el costat carn i cal suposar que la mateixa disposició es donaria respecte al costat pèl. Hi ha diferents senyals de punxat als marges laterals, on s'observen també algunes indicacions abreujades². Els sis folis, en estat de conservació bastant bo, presenten una numeració moderna feta a llapis al recto de cada full. També és actual l'enquadrament que protegeix aquest manuscrit i que duu gravat el títol *Glossari llatí s. X-XI*³.

La còpia és deguda a una sola mà, a la qual se n'ha d'afegir encara una altra de posterior que completa alguna glossa o n'hi introdueix de noves⁴. La mà principal participa d'un mòdul inconstant, petit en el recto del primer foli –entorn d'un mm d'alçada– i més uniforme després –d'uns dos mm–, encara que amb irregularitats, conseqüència de diferents repeses; el ductus, però, és quelcom més regular. El tipus d'escriptura que executa pot qualificar-se de minúscula carolina, per bé que amb diverses particularitats que ja anuncien la gòtica, com és ara la relativa abundància de contrastos de gruixos i de prims, l'aparició de «as» amb caputxó, la tendència a fer angulosos els trets rodons, l'ús repetit de la nota taquigràfica per a *et*, etc.

Hom pot dir, doncs, que aquesta escriptura és ja clarament postcarolina i, en certa manera, fins i tot protogòtica⁵. Per tant, constitueix

² Als folis 1r i 5r hi ha l'abreviatura *al per alibi*, que indica segurament que el mateix *lemma* rep explicació en un altre foli. En dues de les tres vegades que apareix acompanya un *lemma* inicialment deixat sense explicació.

Als marges dels folis 5r i 6r apareixen també unes «des» que semblen *probationes peninae*.

Als marges dels folis 3r, 4r i 6v, finalment, hi ha també diverses anotacions perfectament datables; al foli 3r hi diu, al costat d'una operació matemàtica, 1619 23 maig i al foli 4r, 1614.

³ Sobre la datació de la còpia, vegeu més endavant.

⁴ Vegeu els *lemmata Indulgencia*, 16; *Inedia*, 19; *Iniota*, 26; *Mathematicus*, 119; *Meta*, 163, o l'afegit de l'explicació de *Menstruus* després de la glossa 136, o l'explicació de *Machinosus* després del número 188.

⁵ Per a aquesta terminologia segueixo les propostes que el professor A.M. MUNDÓ exposà en la ponència, «L'escriptura i la codicologia», dins el *Col·loqui de terminologia dels*

per ella sola una bona dada per a la fixació cronològica de la data de la còpia⁶, la qual ve delimitada també pel *terminus ante quem* que ens procura l'escritura de la segona mà: una gòtica cursiva del primer quart del segle XIII.

Entre els signes de puntuació, escassos, cal destacar, també pel seu valor de precisió cronològica, l'aparició de la ratlleta que indica trencament sil·làbic a final de línia⁷.

Les abreviatures, per la seva banda, relativament abundants, estan representades en els seus diferents tipus: suspensió, contracció, lletres sobrescrites, signes especials i *nomina sacra*. També és de destacar aquí la presència incipient de *qu* per a *quia*, molt característica de l'escritura gòtica.

La tinta és de color marró fosc i el vermell adorna algunes majúscules i parèntesis d'inclusió⁸.

Crec que totes les característiques paleogràfiques i codicològiques fins ara ressenyades són prou significatives per a permetre ja una datació bastant segura, que, al meu entendre, cal situar dins la segona meitat del segle XII i, més concretament, potser en el seu tercer terç⁹.

D'altra banda, pel que fa a determinar el centre d'origen de la còpia sembla que s'ha de pensar en una atribució catalana¹⁰, però precisar més fóra un xic arriscat, sobretot tenint en compte que no hi ha cap indici que deixi entreveure la procedència d'aquest manuscrit, salvat qui sap d'on per l'il·lustre eclesiàstic i historiador Doctor Manuel Trens.

Per últim, cal dir que aquest glossari conté un epítom del *Liber Glossarum* o *Glossarium Ansileubi*, per bé que ampliat amb diverses glosses més de distinta procedència¹¹. Constitueix, per tant, encara

---

períodes de l'art romànic a Catalunya i dels precedents cristians, celebrat el 17 i 18 d'octubre de 1980 a la seu de l'Institut d'Estudis Catalans, i ara publicada dins *Lambard. Estudis d'art medieval*, I (1977-1981), pp. 99-104 i 175-184.

⁶ Vegeu A. M. MUNDÓ, *op. cit.*, p. 103.

⁷ Aquest traç a final de ratlla no s'empra abans del segle XI. Vegeu B. BISCHOFF, *Paléographie de l'Antiquité Romaine et du Moyen Âge Occidental*. Traduit per H. Atsma et J. Vezin, Paris 1985, p. 189.

⁸ L'explicació de *II declinatione* també és en vermell, i la mà del segle XIII fa servir una tinta més clara.

⁹ Són molts els documents catalans d'aquesta època que empen un tipus d'escritura librària i que permeten una confrontació cronològica amb resultats força fidedignes.

¹⁰ Aquesta és també l'opinió del professor A. M. Mundó, a la gran experiència i amabilitat del qual he recorregut més d'una vegada.

¹¹ Per als epítoms d'aquest glossari vegeu G. GOETZ, *Corpus glossariorum Latinorum*, Leipzig 1888-1901, vol. I, pp. 165-190.

que de forma indirecta, el segon testimoni fins al present conegut de la circulació per Catalunya del cèlebre glossari atribuït a Ansileubus¹².

Des del punt de vista textual, però, el nostre glossari abunda en errors de còpia, motivats, sens dubte, per les dificultats d'interpretació paleogràfica del model, que, justament pel tipus d'errors comesos, podem deduir que estava escrit en escriptura visigòtica¹³, com ho prova no sols l'ús incorrecte de les «hacs» (vegeu *erbe*, *Ebraice*, *inonestus*, *hos*) o de les «us» (vegeu *ciuus*), sinó també la confusió sovintejada de les «as» per «us» (vegeu *uinciunt* per *uinciant*, *hunc* per *hanc*, *mundatio* per *mandato*) o, inversament, de les «us» per «as» (vegeu *malam Punicam* per *malum Punicum*, *dam* per *dum*, *dicant* per *dicunt*, *periu-ras* per *periu-rus*), la confusió de «I» alta per «ela» (vegeu *inlectus* per *iniectus*) o la confusió, en fi, entre «erra» i «essa» o viceversa (vegeu *maculatus* per *maculatur*, *uocatur* per *uocatus*)¹⁴. Amb tot, aquest glossari estigué en ús, si més no, encara al segle XIII, tal com ho demostra el fet que fos completat en les seves explicacions o en els *lemmata* per una mà d'aquesta centúria¹⁵, cosa que no deixa de ser sorprenent puix que en aquesta època ja havien aparegut els glossaris italians de major difusió¹⁶.

El *Glossarium Ansileubi* complet ha estat editat per W.M. LINDSAY, J.F. MOUNTFORD i J. WHATMOUGH, *Glossaria Latina*, I, París 1926.

¹² L'Arxiu Diocesà de Barcelona custodia també un altre glossari llatí d'igual contingut i també d'origen català, del qual ja m'he ocupat a «Fragment d'un epitom del *Glossarium Ansileubi* de la primera meitat del segle X», *Faventia*, 7/1 (1985), pp. 75-86 + 1 lám.

¹³ És clar que el nostre copista també podia haver-se servit d'un model intermediari en minúscula carolina que, al seu torn, s'hagués basat en un patró en visigòtica.

¹⁴ Tal com hom pot veure en l'aparat crític que acompanya l'edició del glossari, els errors de transcripció de l'escrivà que va copiar aquest glossari són nombrosíssims. D'algunes equivocacions, tanmateix, se n'adonà i les corregí per diversos procediments: així traça una ratlla damunt una lletra incorrecta dalt de la qual escriu la correcta (veg., per exemple, *negleiciencia*, 13, *monedit*, 176; *uotum*, 200) o per igual procediment cancel·la una lletra sobrerera (veg. *transcendit*, 57) o una seqüència (veg. *moderatio nu.* 173.); de vegades una lletra correcta s'escriu directament damunt l'errada (veg. *Impius*, 48; *siler*, 95; *nigredine*, 96; *mantelium*, 109; *mercennarius*, 138; *idem*, 138; *sumitur*, 160; *selique*, 166; *maledicus*, 194), algun cop el copista interromp la prosecució dels traços d'una lletra que ha començat a escriure (veg. *ipsum*, 109, quan inicialment anava a escriure *ipsud*); en un cas en què una *t* podia confondre's amb una *c* escriu al damunt d'aquesta lletra una altra *t*, de valor explicatiu (veg. *martellus*, 113); un exemple semblant a aquest és el d'una *c* corregida damunt una *t* i encara explicada de nou al damunt (veg. *exulceratio*, 169); sovint lletres o paraules oblidades són escrites en l'espai interliniar (veg. *uit tle*, 22; *fraust*, 41; *inmi\xtus*, 53; *exa\ctus*, 79; *utl*, 98; *atquel*, 168; *inter\ilt*, 181; *sic itur ad astral*, 186).

¹⁵ Vegeu la nota 4.

¹⁶ Penso, per exemple, en l'*Elementarium doctrinae erudimentum* de Papias, les *Deriu-*

L'estructura que el nostre glossari presenta, naturalment, no difereix de la del model: de cada glossa se'n poden donar equivalències semàntiques, interpretacions explicatives, especificacions etimològiques i fins puntualitzacions gramaticals, sense que hi manquin els *lemmata* deixats sense cap explicació. S'hi observa la voluntat de mantenir un ordre alfabètic complet, cosa que gairebé s'aconsegueix del tot en els *lemmata* començats per *i*, més que més si tenim en compte que *inducia* equival a *indutia*, *illecebra* correspon a *inlecebra* i que davant «pe», «ema» i «ena» poden ser indiferents; tanmateix, l'ordre alfabètic es trenca algunes vegades. Pel que fa a les gloses començades per «ema», recopilades també amb la mateixa voluntat ordenadora, s'hi observen igualment alguns salts: el més impropï és el que es detecta després de *mustela* quan comença una nova sèrie de mots encapçalats per *macellum*. Aquest canvi bruscat pot deure's a una alteració mecànica dels folis del manuscrit model.

De dues-centes una¹⁷ gloses salvades, noranta pertanyen a *lemmata* de la sèrie *I* i la resta corresponen a la sèrie *M*. Del total hom pot considerar que noranta-sis procedeixen directament del *Liber Glossarum*, cinquanta-una s'hi inspiren i en deu casos les nostres gloses segueixen en part fidelment el model del *Liber Glossarum* i en part sols aproximadament¹⁸; les restants tenen un origen divers —que cal buscar en altres glossaris—, procedent de l'afany acumulatiu que animava tot recopilador de gloses.

Dono a continuació la transcripció del glossari tot indicant les gloses del *Liber Glossarum* que segueix amb exactitud (= *Vid.*) —encara que amb lectures diverses o amb canvis de gènere, cas o nombre¹⁹ en

---

tiones d'Hugució de Pisa o el *Catholicon* de Joan de Jànuia. El glossari de Papias, en concret, ja circulava per Catalunya a final del segle XIII. Vegeu referent a això M. MAYER, «La lexicografia latina en Catalunya», dins *Actas del V Congreso Español de Estudios Clásicos*, Madrid 1978, p. 743, i F. AVRIL, J.P. ANIEL, M. MENTRE, A. SAULINIER et Y. ZALUSKA, *Manuscrits enluminés de la Péninsule Ibérique*, Paris, Bibliothèque Nationale, 1983, p. 61, que esmenten un Papias del primer quart del segle XIII de probable procedència de Sant Joan de les Abadesses (Paris, Bibl. Nat. Latin 7611) i un Hugució de començos de la mateixa centúria potser de procedència pirenaica (Paris, Bibl. Nat. Latin 7622A).

¹⁷ Sense comptar les gloses que en la nostra còpia apareixen unificades (veg., per exemple, els núm. 19, 27, 28, 42, 46, 65 i altres) o un *lemma* convertit en explicació (veg. *inpaciens*, 55) o els afegits posteriors deguts a una mà del segle XIII.

¹⁸ Aquest és el cas, per exemple, de les gloses 57 i 70, 82, 142, 163, 171, 177, 181, 188, i 200.

¹⁹ Vegeu els *lemmata* 18, 36, 44, 84, 101, 193, 195 i 198.

determinades paraules— o en què s'inspira (=Cf.). També anoto les variants textuais —no les merament ortogràfiques²⁰— que el nostre glossari (=B), que porta gairebé sempre lectures *deteriores*²¹, ofereix respecte al de l'edició de W. M. Lindsay, J. F. Mountford i J. Whatmough (=Ansil.)²²; quan l'edició de l'Acadèmia Britànica no reproduïx el text, perquè remet a les Etimologies de sant Isidor de Sevilla, em baso en l'edició de J. Oroz i M. Marcos²³.

1 [...]:	ignorans, sine litteris.
Idolatria:	idolorum seruitus siue culturam. Nam latina Grece, Latine seruitus dicitur.
Idria:	uas aquatilis per diriuacionem uocata. Idor enim Greci aquam dicunt.
Idrofaba:	id est aque metus. Grece enim idros aqua, fobis timores dicunt, unde et Latini hunc morbum alioque metu limphaticum uocant. Fid autem aut ex canis rabidi morsu aut ex aeris spuma in terra proiecta, quam si homo uel bestia tetigerit aut dementia repletur aut in rabiem uertitur.

²⁰ Així no hi faig constar les variants *diriuacionem* per *deriuacionem*, 3; *Greci* per *Graeci*, 3; *aque* per *aquae*, 4; *fid* per *fit*, 4; *pigrícia* per *pigrítia*, 5; *immundícia* per *immundítia*, 10; *que infolam* per *quae infulam*, 22; *importunus* per *inportunus*, 75; *puclíce* per *podíce*, 78; *Persiccum* per *Persicum*, 94; *melancolici* per *melancholici*, 96; *metacismus* per *motacismus*, 144; *melancolia* per *melanc<h>olia*, 155; *asfalti* per *asphaltii*, 158; *Ebraice* per *Hebraice*, 161; *loquutione* per *locutione*, 161; *appenditur* per *adpenditur*, 167; *thus* per *ius*, 186.

Tampoc no anoto els casos en què els vocables grecs són donats en lletres llatines, com *idor* o *idros* per ἰδωρ, 3-4; *Idrofaba* per Ἰδροφοβία, 4; *fobis* per φόβον, 4; *melam* per μέλαν, 96-155; *cedromelam* per κεδρόμηλον, 152; *colem* per χολήν, 155; *mene* per μήνη, 158; i *acantum* per ἀκανθον, 168.

Quan els exemples oferts pel nostre glossari no corresponen al text d'Ansiléubus, respecto també l'ortografia —sovint incorrecta— del còdex.

²¹ Molt poques vegades les variants del nostre glossari són millors: *inretitus*, 85; *Latine*, 95, i *Medimna*, 154.

El nostre còdex fragmentari també aporta les lectures millors *instat etiam prohibenti*, 76, i *corona, mitella*, 171, encara que en aquests dos casos el nostre glossari no segueix més que aproximadament el text d'Ansiléubus.

²² Vegeu la nota II.

²³ SAN ISIDORO DE SEVILLA, *Etimologías*, Texto latino, versión española y notas por J. OROZ y M. A. MARCOS. Introducción general por M. C. DÍAZ y DÍAZ, 2 vols. Madrid 1982-83.

5	Ignauia:	tarditas, pigricia, insciencia, inultilitas, imbecillitas uel segnica.
	Ignominia:	turpitudō, obprobrium, confusio, uerecundia.
	Ignorancia:	dubitacio.
	Ilia:	ima pars laterum.
	Incastratura:	compaginacio lignorum.
10	Incentiua:	immundicia.
	Inclementia:	feritas, iracundia, iniquitas, impietas, inexorabilia, duricia, asperitas.
	Incola:	uicinus, aduena, peregrinus, non indigena.
	Incuria:	negleiencia, ab hoc quod cura non sit.
	Indigena:	peregrinus, indigena uocatur quod inde sit genitus, id est ciuis uel in eodem loco natus.
15	Indigencia:	necessitas, paupertas uel miseria.
	Indulgencia:	
	Industria:	studium, uigilancia, doctrina, prouidencia, ingenium, presciencia, instancia uel cura.
	Inducia:	dilacio.
	Inedia:	tenuitas, famis, ieiunium, fastidium uel stuporcium.
20	Inercia:	segnica, pigricia.
	Inexorabilia:	duricia, impietas, inclementia.
	Infula:	fasciola sacerdotalis capitis alba in modum diadematis pre aqua uitae ab utraque parte dependunt, que infolam uinciunt; unde et uitte sunt quod uinciunt.
	Inimicia:	contrarietas.
	Inmundicia:	sordis, squalor.
25	Innupta:	innuba, uirgo.
	Iniota (<i>sic</i>):	peritus.
	Iniuria:	contumelia, conuincium uel quelibet iniusticia. Ius enim dicitur lex, inde iniuria quicquid agitur sine lege siue eo quod contra iuris ordinem fuit.
	Illecebra uel lecebra:	illicita delectatio uel quelibet iniusticia, inlectio, luxuriosa suasio, luxuria, turpissima res, occulta blandicio uel male seductio.
	Innocentia:	mundicia.

30	Inopia:	paupertas, indigentia, egestas, mendicitas.
	Impericia:	rusticitas uel ignorantia.
	Impudicia:	nugacitas.
	Impudentia:	dementia.
	Insania:	dementia.
35	Importunitas:	imprudencia.
	Insolentia:	superbia.
	Insula:	terra mari cincta.
	Intelligentia:	sapientia.
	Intemperantia:	leuitas uel audacia.
40	Intempestiua:	mediata uel inactuosa quasi sine tempore, hoc est sine actu, per quem dinoscitur tempus, unde est «intempestiue uenisti».
	Insidia:	dolus, fraus.
	Inscientia:	ignauia, tarditas, segnicia.
	Ingluuiosus:	a gula et uoracitate dictus.
	Ingratus:	sine gratia.
45	Inlectus:	percussus.
	Inimicus:	hostis, odibilis, id est non amicus, sed aduersarius. Due autem res inimicos faciunt: fraus aut terror. Terror, quod timent. Fraus, mali quod passi sunt.
	Iniquus:	proprie dicitur quia non est aequus sed inequalis. Inter impium autem et iniquum hoc distare nonnumquam solet, quia omnis impius iniquus, non tamen omnis iniquus est impius. Impius tamen pro infideli ponitur et dicitur impius quod sit a pietate religionis alienus. Iniquus uero dicitur pro eo quod non est equus, sed prauis operibus maculatus uel si christianitatis nomine censeatur.
	Inicium:	principium, primordium.
50	Illesus:	sanus.
	Illibatus:	intemeratus, intactus, integer, incontaminatus.
	Illisus:	elusus.
	Inlitus:	sanguine inmixtus.
	Illustratus:	circuitus, inspectus aut uisitatus.
55	Immaturus:	inconsideratus, luens, impaciens, absque m[odo].

	Immaculatus:	
	Immensus:	magnus qui omnem modum mentiendo transcendit.
	Inmeritus:	non meritus.
	Innocuus:	cui non nocetur.
60	Innoxius:	innocens, solutus, inculpabilis.
	Inolitus:	consuetus.
	Inonestus:	turpis, indecor.
	Impedimentum:	
	Impeditus:	piger, tardus, segnis, ignauus.
65	Imperitus:	ignarus, id est sine litteris.
	Imperium:	potestas.
	Imperterritus:	qui nichil timet.
	Inpexus:	indutus siue incorporatus
	Impiger:	sceler, industrius, efficax, peritus, sapiens, strenuus, operarius.
70	Impius:	crudelis, quia sine pietate religionis est.
	Implicitus:	illigatus, inuolutus.
	Inpluuium:	solarium.
	Inpolitus:	imperitus, asper aut incompositus.
	Inpollutus:	intactus, intemeratus, immaculatus, inlibatus, integer uel uirgo.
75	Importunus:	inquietus, qui non habet portum, id est requiem, unde et importuni quia et in naufragio cito feruntur.
	Improbus:	iniquus, scelestus, importunus, nequam, qui instat etiam prohibenti, inconstans, inquietus, insolens, incongruus, imprudens, impudens, inimicus, seuus, probitatem mentis carens.
	Improperium:	obprobrium, maledictum.
	Impudicus:	sine uerecundia, a pudice uocatus. Pedorem enim fetorem dicit.
	Impulsus uel impulsatus:	fugatus, exactus, eiectus, expulsus, extorris.
80	Impunitus:	qui penam euasit.
	Inquietus:	importunus, id est qui non habet requiem.
	Inquilinus:	uernaculus, colonus condicionalis, minister, aduena uel accola quasi incolens aliena. Non enim habet sedem propriam, sed in terra aliena habitat.

	Inquinamentum:	
	Inquietus:	semper uigilans.
85	Inretitus:	suasus uel captus.
	Inrectum:	falsum.
	Irriguus:	aqua profusus.
	Insanus:	demens.
	Insatus:	consitus.
90	Insensatus:	ineptus, indoctus, stultus, ebes.
	Maliuolus:	quia male uult.
	Malo melum:	a dulcedine appellatum quod fructus eius mellis saporem habeat.
	Malum:	a Grecis dictum, quod sit fructus eius pomorum omnium rotundissimus, unde et haec sunt mala uera que uehementer rotunda sunt.
	Malum Persicicum:	cuius breuis admodum uita conuersa est, trium generum fertur esse: duracenus, Armenicus et Persicus.
95	Malum Punicam:	dicitur eo quod ex Punica sit genus eius translatum. Idem et malum granatum eo quod intra corticis rotunditatem granorum contineat multitudinem. Arbor autem malegranata est generis feminini; pomum uero generis neutri. Ad contra poma omnia mellia mala dicta sed cum adiectione terrarum in quibus ante nata sunt ut Persica, Punica, Maciana, Scidonia et cetera. Omnia poma Latine fere feminini sunt generis, exceptis paucis, ut «hic oleaster», «hoc siler». Item «hoc buxum», licet et «hec buxus» dicatur. Nam superfluum quidam uolunt facere discretionem ut «hec buxus» in arbore dicamus, «buxum» uero de ligno composito.
	Malas:	appellatur a nigredine, id est a nigro felle, quod Greci melam dicunt, unde et melancholici appellantur homines qui ex conuersatione humana refugiunt.
	Mancipatus:	uictus, manu traditus.
	Mancipium:	dicitur quicquid manu capi subdique potest ut homo, equus, ovis. Haec enim animalia

statim ut nata sunt mancipium esse putantur. Nam ea que in bestiarum numero sunt tunc uidentur mancipium esse quando capi siue domari ceperint.

	Mandatum:	
100	Mandicum:	ligna hominis figura ingensque solet circensibus malas mouere quasi manducando.
	Manifestarius:	nocens uel noxius.
	Manifestus:	uisibilis, certus, apertus.
	Manilogus:	gloriosus.
	Manipulus:	ligatura. Item manipulus ducentorum est militum. Manipuli autem dicti sunt quod antequam signa essent, manipulos sibi, id est fasciculos stipulae uel erbe alicuius pro signis faciebant, a quo signo manipulares milites cognominati sunt.
105	Manitergium:	a tergendo manus uocatum.
	Mansuetus:	mitis uel domitus, quasi manu assuetus.
	Mansus:	mansuetus.
	Mantum:	quod magnus tergat. Tantum est enim breue amictum.
	Mantelium:	nunc pro operiendis mensis est, quod, ut nomen ipsum indicat, olim tergendis manibus prebebatur.
110	Manubrium:	eo quod manu teneatur, quod rustici manicum appellant.
	Manumissus:	dicitur quasi manu emissus. Apud ueteres enim quotiens manum mittebant, alapa percusso circumagebant, et liberos confirmabant; unde et manumissi dicti, eo quod manu emittentur.
	Marcidus:	miser, languidus, lassus, grauatus aut hereditati iam proximus.
	Marchus:	excelsus mundatio. Item marchus, malleus maior; et dictus marchus quod maior sit ad cedendum et fortior. Marculus malleus pusillus. Martellus, mediocris.
	Marinus:	maritimus.
115	Marsupium:	sacculum pecunie uel nummorum.
	Marsus:	incantator.

	Martirium:	testimonium. Grecia appellatione, quod martir testis appellatur.
	Masticinum:	quod colorem masticis habet.
	Mathematicus:	diuinus, fata canens.
120	Matheus:	donatus, idem appellatus est Leui.
	Matrimonium:	possessio matris.
	Maturus:	consideratus uel patiens.
	Maximus:	maior aut meritis aut honore aut etate aut fecundia aut uirtute aut omnibus magis eximius.
	Meander:	amnis Asie, uocatus quod sit fluxuosus et numquam currit rectus.
125	Meatus:	appellantur quia meant, id est ageruntur stercora.
	Mesanicus:	medicus, dictus a quadam herba que uocatur mecanica.
	Medius uel mediator:	internuncijs, interpret, conciliator, suscitator, auctor concordie, id est qui inter partes medias sit duarum linguarum dum transfert.
	Melancosus:	fuscus.
	Mellifluus:	odoriferus, nectareus.
130	Membranum:	pellis et membrana dicuntur, quia ex membris pecudum detrahuntur.
	Membranatus:	pellicius.
	Mendacium:	fallacia.
	Mendicus:	dictus quia minus habet unde uitam regat, siue quia mos erat apud antiquos hos claudere egeno et manum extendere quasi manu ducere.
	Medum:	deceptio uel fraus.
135	Mentum:	dictum quod inde mandibule oriuntur uel quod ibi iunguntur.
	Mercatum:	a comercio nominatum. Ibi enim res uendere uel emere solitum est.
	Mercedarius:	qui dat mercedem pro labore sibi impenso.
	Mercennarius:	qui seruit accepta mercede. Idem et baron Grece nomine quod sit fortis in laboribus.
	Merculus:	auis nigra marina.
140	Meritum:	dignitas.
	Merosum:	uinum.

	Merus:	sincerus, purus, simplex, manifestus, quicquid nulle rei mixtum est merum dicitur.
	Mestus:	naturaliter tristis, non casu. Est enim animi et mentis.
	Metacismus:	est quotiens litteram m uocalis sequitur, ut bonum aurum, iustum amicum; sed hoc uicium ut suspensione m litterae, aut detractio- ne uitamus.
145	Metallum:	Grece dictum quod natura eius ea sit ut ubi una uena apparuerit, ibi spes sit alterius inquirendi. VII ^{em} sunt autem genera metallorum: aurum, argenteus, aes, electrum, stagnum, plumbum et quod domat omnia, ferrum.
	Meticulosus:	metu plenus, timidus, formidolosus, a metu diriuatus.
	Metropolitanus:	a mensura ciuitatis uocatus. Singuli enim prouinciis preminent, quorum auctoritati et doctrine ceteri sacerdotes subiecti sunt, sine quibus nichil reliquos episcopos agere licet. Sollicitudo uel tota prouincia ipsis comissa est.
	Metrum:	mensura liquidorum et inde appellata metreta.
	Micahel:	quis sicut Deus.
150	Miliarium:	mille passibus terminatur, habens pedes quinque milia. Stadium octaua pars miliarii est, constans [...]
	[...]	sicuti palxillus a palo.
	Medica:	arbor asportata primum a Medis, unde uocabulum sumpsit. Hunc Greci cedromelam, Latini citriam uocant, quod eius pomum ac folia cedri odorem referat.
	Medicina:	est que corporis uel tuetur uel restaurat salutem.
	Medimna:	mensura est quinque modiorum.
155	Melancolia:	nigra colera. Melanconia dicta eo quod sit nigri sanguinis fece admixta abundantia fellicis. Greci enim melam nigrum uocant, fel autem colem appellant.

	Melodia:	suauitas cantilenae, a suauitate et melle dicta.
	Memoria:	
	Menstrua:	superuacuus mulierum sanguis. Dicta autem menstrua a circuitu lunaris luminis, quo solet hoc uenire profluuium; luna enim Grece mene dicitur. Haec et muliebria nuncupantur; nam mulier solum animal menstruale est. Cuius cruoris contactum fruges non germinant, acescunt musta, moriuntur erbe. Amittunt arbores fetus, ferrum rubigo corripit, nigrescunt era. Si quis canes inde ederint, in rabiem efferuntur. Glutinum asfalti quod nec ferro nec aquis dissoluitur, cruore ipso pollutum sponte dispergitur. Post plurimos autem dies mostruos ideo semen non esse generabile quia iam non est menstrualis sanguis, a quo perfusus irrigetur.
	Mensura:	
160	Merenda:	cius qui declinante die sumitur, quasi post meridiem edenda et proximo cenae, unde et antecenium a quibusdam uocatur.
	Messias:	Ebraice dicitur, Grece Christus, Latina autem loquutione Unctus.
	Mesticia:	tristitia, amaritudo.
	Meta:	terminum, finis, circuitus.
	Metafora:	transformatio, id est uerbi alicuius usurpata translatio, sicut cum dicimus «fluctuare segetes», «gemmae uites», dum in his rebus fluctus et gemmas non inueniamus, in quibus haec uerba abunde transferuntur. Sed haec atque alie tropice locutiones ad ea que intelligenda sunt, propterea figuratis amictibus obteguntur ut sensum degentis exercent.
165	Metreta una:	ut quidam dicunt, habet sextarios centum.
	Milicia:	seruicium.
	Mina:	est libra una et semuntia. Talentum minas habet sexaginta. Mina Grece, Latine mna dicitur. Item mna in ponderibus centum dragmis appenditur, quod selique mille octun-

		gente, tremisses ducenti XX quinque, solidi LXXV, stateres uiginti quinque. Item mina terror, minutia, subtilitas.
	Mirra:	arbor Arabica altitudinis quinque cubitorum, similis spine quam tantum dicunt, cuius gutta uiridis atque amara, frigida et stringens siue exucans; unde et nomen accipit mirra.
	Miseria:	penuria, calamitas, erumpna, tabes, deformitas, infelicitas, casus, aduersitas, mesticia, similitudo, egritudo animi, tristicia, anxietas, confusio, scrupulum, cura, angor, molestia, stumulus, exulceratio, acilleus, pena, supplicium animi, aduersio, ulcio, uindicta.
170	Misericordia:	appellata quod miserum cor faciat dolentis alienam miseriam. Non autem occurrit ubique haec ethimologiarium est in Deo misericordia sine ulla cordis miseria.
	Mitra:	corona, mitella uel pilleum caput protegens quale est ornamentum capitis deuotarum. Sed pilleum uirorum est, mitra autem feminarum. Redimicula autem sunt quibus mitra alligantur. Pilleum autem a pelle erat, nam mitra ex lana est.
	Modestia:	bonitas, castitas, mansuetudo.
	Modica:	id est moderata, nam modica pro paruis abusiue, non proprie dicimus.
	Melestua:	malicia.
175	Monarchia:	unius principatus, nam monos Grece, Latine unus dicitur, archos princeps.
	Monedula:	auis, quasi monetula, quedam aurum inuenit, aufert et occultat.
	Moneta:	similitudo uel locus subleuatus. Moneta a monendo appellata est quia monet ne falsi fiant nummi in metallo uel in pondere.
	Mora:	tarditas.
	Mundicia:	innocentia.
180	Munificentia:	liberalitas.
	Murenula:	genus piscis que animum habere in caudam certum est, nam capite percussa uix interirit, cauda percussa statim examinari. Item mure-

		nula catenula que auro uel argento tegitur. carmen.
	Musa:	
	Mustela:	dicitur quasi mus longus. Telon enim Grece, Latine dicitur longum. Haec ingenio subdola in domibus, ubi nutrit catulos suos, transfert mutatque sedem. Serpentes aetiam et mures persequitur. De II declinatione.
	Macellum:	dicitur a macellandis carnibus, id est occi- dendis, que a mercantibus uenumdantur.
185	Macer:	a macie et macies a macia, eo quod inmode- rata libido macros faciat, scilicet a macera- tione.
	Mactus:	sanctus, magnus, magis auctus gloria uel maior factus, et est nomen tractum a sacris uictimis. Quotiens enim thus aut uinum su- per uictimam fundebatur dicebatur: «Mactus est autem taurus uino uel thure», hoc est cu- mulata est hostia et magis aucta. Est et uer- bum bene alicui optantis, ut Virgilius dixit «macte noua uirtute puer sic itur ad astra», id est multum aucte, hoc est magne puer et sublimis.
	Madidus:	humidus, emollitus, infectus, adsparsus, in- fusus.
	Magister:	gubernator, dux uel doctor intelligitur. Et est maior in statione, nam steron Grece statio dicitur.
	Magnificus:	magna faciens, grandis, excelsus, elatus, su- blimis.
190	Magnus:	maximus, sanctus, precipuus, nobilis, inmen- sus.
	Magus:	maleficus.
	Malatus:	maxillatus.
	Male amicus:	non amicus.
	Maledicus:	de omnibus male dicit.
195	Malefidus:	periculosus, infidus.
	Maleficus:	male artis inuentor.
	Male iurus:	periurus.
	Male suasus:	qui ad malum conpellit.
	Malleus:	quicquid calet et molle est, cedit et producit.

200	Malignus:	inimicus, qui a malicie uotum et opus peragit.
	Maliciosus:	deterior malo, quia frequenter malus. A malo autem peior dicitur, a bono deterior.

1. Cf. *Ansil.* IG 9. // 2. *Vid. Ansil.* ID 66. // 3. *Vid. Ansil.* YD 22. // 4. *Vid. Ansil.* YD 26. // 5. Cf. *Ansil.* IG 14. // 8. Cf. *Ansil.* IL 17. // 10. Cf. *Ansil.* IN 138. // 11. Cf. *Ansil.* IN 199-200. // 12. Cf. *Ansil.* IN 218. // 13. *Vid. Ansil.* IN 337. // 14. *Vid. Ansil.* IN 422.

2. culturam *B* : cultura *Ansil.* // 2. Latina *B* : latría *Ansil.* // 3. Idria uas *B* : Hydria genus vasis *Ansil.* // 4. aqua *B* : aquam *Ansil.* // 4. timores *B* : timorem *Ansil.* // 4. alioque *B* : ab aquae *Ansil.* // 13. negligencia ab hoc *B* : negligencia ab eo *Ansil.* // 13. cura *B* : curae *Ansil.* // 14. uocatur *B* : vocatus *Ansil.*

17. Cf. *Ansil.* IN 517-520. // 18. *Vid. Ansil.* IN 529. // 19. *Vid. Ansil.* IN 540-42. // 20. Cf. *Ansil.* IN 592. // 22. *Vid. Ansil.* IN 819. // 23. Cf. *Ansil.* IN 931. // 26. Cf. *Ansil.* ID 55. // 27. Cf. *Ansil.* IN 957-59. // 28. Cf. *Ansil.* IN 985-86, 988, 990-93 i LE 20. // 29. Cf. n° 179. // 30. Cf. *Ansil.* IN 1154. // 34. Cf. *Ansil.* IN 1456.

16. remissio addidit alia manus saec. XIII. // 19. paupertas add. eadem manus saec. XIII. // 22. pre aqua *B* : a qua *Ansil.* // 22. dependunt *B* : dependent *Ansil.* // 22. sunt quia uinciunt *B* : dictae sunt quod vinciant *Ansil.* // 26. prudens add. manus saec. XIII.

36. *Vid. Ansil.* IN 1564. // 37. *Vid. Ansil.* IN 1657. // 39. *Vid. Ansil.* IN 1707. // 40. *Vid. Ansil.* IN 1715, 1720. // 41. Cf. *Ansil.* IN 1507. // 42. Cf. *Ansil.* IN 1474-76. // 43. *Vid. Ansil.* IN 874. // 44. *Vid. Ansil.* IN 875. // 45. *Vid. Ansil.* IN 924. // 46. *Vid. Ansil.* IN 934-35. // 47. *Vid. Ansil.* IN 942. // 48. *Vid. Ansil.* IN 104. // 51. Cf. *Ansil.* IN 1009-08.

45. Inlectus *B* : Iniectus *Ansil.* // 48. tamen *B* : namque *Ansil.* // 48. dicitur *B* : dictus *Ansil.* // 48. maculatus uel si *B* : maculatur uel [si] *Ansil.*

55. Cf. *Ansil.* IN 1058. // 56. Cf. *Ansil.* IN 1049. // 57. Cf. *Ansil.* IN 1074 i *Vid.* IN 1075. // 58. Cf. *Ansil.* IN 1080. // 59. *Vid. Ansil.* IN 1135. // 60. Cf. *Ansil.* IN 1189. // 65. Cf. *Ansil.* IN 1231-34. // 66. *Vid. Ansil.* IM 95. // 69. Cf. *Ansil.* IN 1246-50. // 70. Cf. *Ansil.* IM 100-3 i *Vid.* IM 104.

55. *Impaciens forte sit lemma factum interpretatio; cf. Ansil.* IN 1025. // 57. *mentiendo B* : *me[n]tiendi Ansil.* // 66. *potestas B* : *potestatem Ansil.*

71. Cf. *Ansil.* IN 1260. // 72. *Vid. Ansil.* IN 1272. // 73. *Vid. Ansil.* IN 1274. // 74. Cf. *Ansil.* IN 1276, 1678-81. // 75. *Vid. Ansil.* IN 1290. // 76. Cf. *Ansil.* IN 1332-38. // 78. *Vid. Ansil.* IN 1367, 1374. // 80. Cf. *Ansil.* IN 1388. // 81. Cf. n° 75. // 82. Cf. *Ansil.* IN 1403-4 i *Vid. Ansil.* IN 1406. // 84. *Vid. Ansil.* IN 1426. // 85. *Vid. Ansil.* IN 1420. // 86. *Vid. Ansil.* IN 1430.

75. qui *B* : quia *Ansil.* // 75. requiem *B* : quietem *Ansil.* // 75. quia et in naufragio *B* : quasi in naufragium *Ansil.* // 78. Pedorem *B* : Putorem *Ansil.* // 82. sedem propriam *B* : propriam sedem *Ansil.* // 82. habitat *B* : inhabitant *Ansil.* // 85. inretitus, *B* : inredditus (-retitus) *Ansil.* // 86. Inrectum *B* : Inret<it>um *Ansil.* // 86. factu cancellauit prima manus.

92. *Vid. Ansil. MA 483.* // 93. *Vid. Ansil. MA 499.* // 94. *Vid. Ansil. MA 501.* // 95. *Vid. Ansil. MA 500 i PO 165.* // 96. *Vid. Ansil. MA 516.*

92. Malo melum *B* : Malomellum *Ansil.* // 92. appellatum *B* : appellata *Ansil.* // 94. conuersa *B* : concessa *Ansil.* // 94. duracenus, Armenicus et Persicus *B* : duracenum, Armeniacum et Persicum *Ansil.* // 95. Malam Punicam *B* : Malum Punicum *Ansil.* // 95. ex Punica *B* : ex Punica regione *Ansil.* // 95. malegranata *B* : malusgranata *Ansil.* // 95. generis neutri *B* : neutri est generis *Ansil.* // 95. Latine *B* : Latin[a]e *Ansil.* // 95. fere femeni *B* : feminini fere *Ansil.* // 95. Item hoc *B* : Virgilius «ut nole (molle) siler». Item ut hoc *Ansil.* // 95. in arbore dicamur *B* : de arbore dicamur (-tur) *Ansil.* // 95. composito *B* : compositum (-to) *Ansil.* // 96. Malas appellatur a nigretudine, id est a nigro felle, *B* : Malus appellatus a nigro felle *Ansil.* // 96. ex conuersatione humana *B* : et conuersationem humanam *Ansil.*

97. *Cf. Ansil. MA 553.* // 98. *Vid. Ansil. MA 558.* // 99. *Cf. Ansil. MA 569-72.* // 100. *Vid. Ansil. MA 586.* // 101. *Vid. Ansil. MA 645.* // 102. *Cf. Ansil. MA 653.* // 103. *Vid. Ansil. MA 655.* // 104. *Vid. Ansil. MA 660, 663.* // 105. *Vid. Ansil. MA 666.* // 106. *Vid. Ansil. MA 684.* // 107. *Vid. Ansil. MA 685.* // 108. *Vid. Ansil. MA 697.* // 109. *Vid. Ansil. MA 689.* // 110. *Vid. Ansil. MA 723.*

98. dicitur quicquid *B* : est quidquid *Ansil.* // 98. Nam ea *B* : Nam et ea *Ansil.* // 100. lignea hominis figura ingensque *B* : ligneam hominis figuram ingentemque *Ansil.* // 103. Manilogus *B* : Ma<g>nilocus (-quus) *Ansil.* // 104. dicti sunt quod antequam *B* : dicti sunt milites, sive quia bellum primo manu incipiebant, sive quod antequam *Ansil.* // 108. magnus tergat *B* : manus tegat *Ansil.* // 109. Mantelium *B* : Mantelia *Ansil.* // 109. est quod *B* : sunt, quae *Ansil.* // 109. ipsum *B* : ipsud *Ansil.* // 109. prebebatur *B* : praebebantur *Ansil.* // 110. eo quod *B* : dictum eo quod *Ansil.*

111. *Vid. Ansil. MA 728.* // 112. *Vid. Ansil. MA 762-63.* // 113. *Vid. Ansil. MA 769-71.* // 115. *Vid. Ansil. MA 820-21.* // 116. *Vid. Ansil. MA 822.* // 117. *Vid. Ansil. MA 834.* // 118. *Vid. Ansil. MA 860.* // 119. *Cf. Ansil. MA 874.* // 120. *Vid. Ansil. MA 884.* // 123. *Vid. Ansil. MA 955, 957.* // 124. *Vid. Ansil. ME 4.* // 125. *Vid. Ansil. ME 23.*

111. manum mittebant *B* : manu mittebant *Ansil.* // 111. percusso *B* : percussos *Ansil.* // 111. emittentur *B* : mitterentur *Ansil.* // 112. hereditati *B* : ariditati *Ansil.* // 113. mundatio *B* : mandato *Ansil.* // 113. Marculus malleus pusillus. Martellus, mediocris *B* : Martellus, mediocris. Marculus malleus pusillus *Ansil.* // 117. Grecia *B* : Graeca *Ansil.* // 117. martir testis appellatur *B* : martyri (-res) testes. // 118. Masticinum *B* : Masticina[la] *Ansil.* // 118. habet *B* : habeat *Ansil.* // 119. doctrinalis *add. manus saec. XIII* // 120. idem *B* : idem et *Ansil.* // 123. aut honore aut etate aut fecundia *B* : aut etate aut honore aut facundia *Ansil.* // 124. fluxuosus *B* : flexuosus *Ansil.* // 124. currit *B* : currat *Ansil.* // 125. quia *B* : quia per eum *Ansil.*

127. Cf. *Ansil.* ME 128. // 128. Cf. *Ansil.* ME 159. // 129. Cf. *Ansil.* NE 142-43. // 130. Vid. *Ansil.* ME 212. // 133. Vid. *Ansil.* ME 308. // 134. Vid. *Ansil.* ME 293. // 135. Vid. *Ansil.* ME 387. // 136. Vid. *Ansil.* ME 411. // 137. Vid. *Ansil.* ME 413. // 138. Vid. *Ansil.* ME 422. // 139. Cf. *Ansil.* ME 465. // 140. Cf. *Ansil.* ME 477. // 142. Cf. *Ansil.* ME 507, 400 i vid. ME 508.

133. regat *B* : degat *Ansil.* // 133. egeno *B* : egenum *Ansil.* // 133. ducere *B* : dicere *Ansil.* // 134. Medum *B* : Menda *Ansil.* // 135. oriuntur *B* : oriantur *Ansil.* // 135. iunguntur *B* : iungantur *Ansil.* // *Post lemma 136 manus saec. XIII add.* : Menstruus a mense, illud quod euenit quolibet mense et [...] menstrua [...] // 142. quicquid nulle *B* : quicquid nulli *Ansil.*

143. Vid. *Ansil.* ME 547. // 144. Vid. *Ansil.* MO 507. // 145. Vid. *Ansil.* ME 551. // 146. Vid. *Ansil.* ME 585-84. // 147. Vid. *Ansil.* ME 605. // 148. Vid. *Ansil.* ME 599. // 149. Vid. *Ansil.* MI 1. // 150. Vid. *Ansil.* MI 45.

143. animi et mentis *B* : a natura animi et mentis *Ansil.* // 144. litteram m uocalis *B* : m litteram uocalis *Ansil.* // 144. vicium ut *B* : vitium aut *Ansil.* // 145. eius ea sit *B* : eius sit *Ansil.* // 145. argenteus *B* : argentum *Ansil.* // 146. metu plenus, timidus *B* : timidus, metu plenus *Ansil.* // 147. Singuli *B* : Singulis *Ansil.* // 147. preminent *B* : praecminent *Ansil.* // 147. nichil *B* : nihil *Ansil.* // 147. Sollicitudo uel tota prouincia ipsis comissa *B* : Sollicitudo enim totius prouinciae ipsis comissa *Ansil.* // 148. [ ] *B* : haec a mensura accepit nomen; μετρον enim mensuram dicunt Graeci *Ansil.* // 150. [ ] *B* : et dictum miliarium quasi mille adium *Ansil.*

151. Vid. *Ansil.* MA 943. // 152. Vid. *Ansil.* ME 72. // 153. Vid. *Ansil.* ME 76. // 154. Vid. *Ansil.* ME 81. // 155. Vid. *Ansil.* ME 155-56. // 156. Cf. *Ansil.* ME 195. // 157. Cf. *Ansil.* ME 255-57. // 158. Vid. *Ansil.* ME 359. // 159. Cf. *Ansil.* ME 365-366. // 160. Vid. *Ansil.* ME 441.

151. palxillus *B* : paxillus *Ansil.* // 152. unde *B* : unde et *Ansil.* // 152. hunc *B* : hanc *Ansil.* // 152. referat *B* : referant *Ansil.* // 154. Medimna *B* : Medigna (-mna) *Ansil.* // 155. nigri *B* : ex nigri *Ansil.* // 158. contactum *B* : contactu *Ansil.* // 158. quis *B* : qui *Ansil.* // 158. mostruos *B* : menstruos *Ansil.* // 158. generabile *B* : germinabile *Ansil.* // 158. perfusus irrigetur *B* : perfusum inrigetur *Ansil.* // 160. ciuus *B* : est cibus *Ansil.* // 160. post meridiem *B* : postmeridie *Ansil.* // 160. antecenium *B* : antecenia *Ansil.* // 160. uocatur *B* : vocantur *Ansil.*

161. Vid. *Ansil.* ME 518. // 162. Vid. *Ansil.* ME 536-39. // 163. Cf. *Ansil.* ME 572-73 i vid. *Ansil.* ME 554. // 164. Vid. *Ansil.* ME 556. // 165. Cf. *Ansil.* ME 601. // 167. Cf. *Ansil.* MN 1-4 i ME 288. // 168. Vid. *Ansil.* MI 139.

163. uia beuis, remedium *add. manus saec. XIII.* // 164. inueniamus *B* : inuenimus *Ansil.* // 164. abunde *B* : aliunde *Ansil.* // 164. hec *B* : hae *Ansil.* // 164. ut sensum degentis exerceat *B* : ut sensus legentis exerceant *Ansil.* // 165. dicant *B* : dicunt *Ansil.* // 167. quod selique mille octungente *B* : quod sunt siliquae MDCCC. // 168. Arabica *B* : Arabiae *Ansil.* // 168. frigida et stringens siue exucans *B* : [ ] *Ansil.*

169. *Cf. Ansil.* MI 262-68. // 170. *Vid. Ansil.* MI 258. // 171. *Cf. Ansil.* MI 373 *i vid. Ansil.* MI 375. // 172. *Cf. Ansil.* MO 60-66. // 173. *Vid. Ansil.* MO 77. // 175. *Cf. Ansil.* MO 242.

170. *alienam miseriam B : aliena miseria Ansil.* // 170. *ethimologiarium B : etymologia; nam Ansil.* // 171. *pilleum B : pilleum Phrygium Ansil.* // 171. *mitra B : mitrae Ansil.* // 171. *alligantur B : alligatur Ansil.*

176. *Vid. Ansil.* MO 249. // 177. *Cf. Ansil.* MO 283 *i vid.* MO 284. // 178. *Vid. Ansil.* MO 378. // 179. *Cf. n° 29.* // 180. *Vid. Ansil.* MU 232. // 181. *Vid. Ansil.* MU 276-77 *i cf. Ansil.* MU 278. // 182. *Vid. Ansil.* MU 343. // 183. *Vid. Ansil.* MU 361. // 184. *Cf. Ansil.* MA 13. // 185. *Vid. Ansil.* MA 32.

176. *quedam B : quae dum Ansil.* // 177. *Moneta a monendo B : Moneta Ansil.* // 177. *ne falsi fiant nummi in metallo uel in pondere B : ne qua fraus in metallo vel in pondere fiat Ansil.* // 181. *Murenula B : Murena Ansil.* // 181. *animum habere in caudam B : animam in cauda habere Ansil.* // 181. *percutsa B : percusso Ansil.* // 181. *interirit B : eam interiri Ansil.* // 181. *cauda percussa B : cauda Ansil.* // 182. *Musa B : Musica Ansil.* // 183. *Telon enim Grece, Latina dicitur longum B : nam telum a longitudine dictum Ansil.* // 183. *de II declinatione B : [ ] Ansil.* // 185. *macia B : moechia Ansil.* // 185. *scilicet a maceratione B : [ ] Ansil.*

186. *Vid. Ansil.* MA 104, 109, 106. // 187. *Cf. Ansil.* MA 149-50. // 188. *Vid. Ansil.* MA 173, 175 *i cf. Ansil.* DU 181 *i DO* 16. // 189. *Cf. Ansil.* MA 257-62. // 190. *Cf. Ansil.* MA 306. // 191. *Cf. Ansil.* MA 317. // 192. *Vid. Ansil.* MA 391. // 193. *Vid. Ansil.* MA 401. // 194. *Cf. Ansil.* MA 410-13. // 195. *Cf. Ansil.* MA 420. // 197. *Vid. Ansil.* MA 421.

186. *uictimis B : { } Ansil.* // 186. *dicebatur B : dicebant Ansil.* // 186. *autem B : [ ] Ansil.* // 186. *dixit B : dicit Ansil.* // 186. *sic itur ad astra B : [ ] Ansil.* // *Post lemma 188 manus suae. XIII add: Machinosus: ad machinas faciendas ingeniosus, argumentosus, insidiosus.* // 197. *Male iurus: periurus B : Male iuras: periuras Ansil.*

198. *Vid. Ansil.* MA 427. // 199. *Vid. Ansil.* MA 429. // 200. *Cf. Ansil.* MA 441-46 *i vid.* MA 447. // 201. *Vid. Ansil.* MA 474.

198. *compellit B : compellet Ansil.* // 200. *qui a B : quia Ansil.* // 200. *et B : vel Ansil.* // 200. *uotum super notum correxit prima manus.*

